

<http://dx.doi.org/10.16926/pe.2021.14.06>

Anna IRASIAK

<https://orcid.org/0000-0003-3046-6365>

Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy im. Jana Długosza w Częstochowie

Kontakt: a.irasiaak@ujd.edu.pl**Jak cytować [how to cite]:** Irasiak, A. (2021). Implementacja aspektów międzykulturowych do programu nauczania polskiego języka migowego jako obcego na przykładzie kursu MOOC. *Podstawy Edukacji. Wielokulturowość. Międzykulturowość. Transkulturowość*, 14, 71–84.

Implementacja aspektów międzykulturowych do programu nauczania polskiego języka migowego jako obcego na przykładzie kursu MOOC

Streszczenie

Niniejszy artykuł przedstawia opis kursu polskiego języka migowego realizowany w formie MOOC (*Massive Open Online Course*), a w szczególności pokazuje możliwość implementacji aspektów międzykulturowych do nauczania języka migowego jako obcego właśnie w takiej formule. Zaprezentowana w nim została techniczna budowa samego kursu oraz założenia metodyczne jego realizacji. Przedstawiono opis *fabularyzacji* zawartych w nim treści, jako metody przeciwdziałania porzucaniu nauki i włączenia do programu kursu treści międzykulturowych. Omówione również zostały korzyści płynące z włączenia elementów międzykulturowych do kształcenia polskiego języka migowego.

Słowa kluczowe: polski język migowy, *Massive Open Online Courses*, e-learning, edukacja międzykulturowa, język obcy.

Czym jest MOOC

Od momentu uruchomienia pierwszej platformy oferującej kursy MOOC obserwowany jest stały wzrost liczby ich użytkowników, który obecnie liczony jest już w milionach. Co za tym idzie, sukcesywnie poszerza się również oferta tego typu kształcenia, zarówno pod względem ilości oferowanych kursów jak i różno-

rodności poruszanej na nich tematyki (Shah, 2021a). Trwająca pandemia Covid-19 tylko przyspieszyła zainteresowanie edukacją on-line, co uwidoczniło się niemalże podwojeniem ilości rejestracji użytkowników na wiodących platformach edukacyjnych, takich jak *Coursera*, *edX* i *FutureLearn* (Shah, 2021b). Warto zatem przyrzeć się dokładniej tej specyficznej formie kształcenia, która zyskała tak ogromną popularność, w tak stosunkowo krótkim czasie.

MOOC jest popularnym skrótem pochodzącym od ang. *Massive Open Online Courses*¹. Kursy typu MOOC nie doczekały się w powszechnym użyciu polskiego odpowiednika tej nazwy. Posiadają one kilka cech, które pozwalają odróżnić je od innych form kształcenia zdalnego. Przede wszystkim są one powszechne i dostępne dla wszystkich chętnych. Ich oferta jest skierowana do użytkowników z całego świata i nieograniczana np. liczebnością klasy bądź grupy zajęciowej. Kursy te są bezpłatne, co niweluje barierę finansową w dostępie do edukacji w różnych obszarach i staje się przystępnym źródłem wiedzy dla mas. Organizacja kształcenia w wirtualnym środowisku daje natomiast możliwość elastycznego zdobywania wiedzy i nowych umiejętności, m.in. poprzez swobodne gospodarowanie czasem przeznaczonym na naukę czy możliwość powracania wielokrotnego do poszczególnych tematów kursu.

Do 2018 roku kursy MOOC-owe oferowane były wyłącznie na platformach zagranicznych, w językach obcych, co stanowiło ograniczenie dla nieposługujących się językiem obcym użytkowników z Polski. Sytuacja ta uległa zmianie w wyniku realizacji przez Fundację Młodej Nauki² projektu *Polski MOOC*, prowadzonego w ramach konkursu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Grant badawczy dotyczył stworzenia polskich rozwiązań, ekosystemu oraz pierwszych kursów i popularyzację MOOC-ów w Polsce (Kaczmarek-Kacprzak, Kurowska-Wilczyńska, 2019). W ramach projektu utworzona została ogólnopolska platforma edukacyjna *Navoica*³. Oferuje ona bezpłatne kursy typu MOOC realizowane przez uczelnie i instytucje edukacyjne. Dużym motorem napędowym w projektowaniu i prowadzeniu kursów na wskazanej platformie było uruchomienie przez Narodowe Centrum Badań i Rozwoju, jako Instytucję Pośredniczącą dla Osi III Szkolnictwo wyższe dla gospodarki i rozwoju Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020, konkursu „Kurs na MOOC”, dedykowanego publicznym i niepublicznym szkołom wyższym na utworzenie kurów edukacyjnych. Z założenia kursy te stanowić miały dodatkowy element procesu kształcenia na uczelniach lub być otwartymi kursami edukacyjnymi dostępnymi dla wszystkich chętnych⁴. Pośród

¹ <https://www.mooc.org/about-moocs>

² W chwili obecnej platformę pod względem technologicznym stale rozwija Ośrodek Przetwarzania Informacji – Państwowy Instytut Badawczy, natomiast Konferencja Rektorów Akademickich Szkół Polskich wspiera tę inicjatywę instytucjonalnie.

³ <https://navoica.pl/>

⁴ <https://archiwum.ncbr.gov.pl/index.php?id=33337&L=698>

beneficjentów konkursu znalazły się uniwersytety, politechniki, akademie wychowania fizycznego, akademie medyczne i inne szkoły wyższe, które zadeklarowały łącznie uruchomienie około 190 kursów. Bogata tematyka zaoferowanych kursów może być sprowadzona do ponad 16 obszarów, takich jak np. biznes i zarządzanie, języki obce, rozwój osobisty czy sztuka i architektura. Kursy te reprezentują także różne poziomy zaawansowania. Tak szeroka i dostępna w języku polskim oferta znosi barierę językową i umożliwia podnoszenie kwalifikacji szerszemu gronu odbiorców (Kaczmarek-Kacprzak, Muczyński, Kurowska-Wilczyńska, 2020).

Kurs PJM typu MOOC

Wśród kursów uruchomionych na platformie Navoica znalazł się również kurs polskiego języka migowego (PJM), zaprojektowany i zrealizowany przez Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy im. Jana Długosza w Częstochowie w ramach projektu „Masowy, otwarty kurs polskiego języka migowego na poziomie podstawowym”⁵. Projekt realizowany był w okresie od 1 października 2019 do 30 września 2021 roku.

Celem głównym projektu było utworzenie i przeprowadzenie podstawowego kursu PJM w ramach realizowania tzw. „trzeciej misji uczelni”, czyli powstawania, wykorzystywania, zastosowania, eksploatacji wiedzy i innych zdolności uniwersytetu poza środowiskiem akademickim (Piotrowska-Piątek, 2017). Stworzenie masowego otwartego kursu online, docierającego do szerokiego grona odbiorców, stanowiło także realizację misji uczenia się przez całe życie. Uczestnictwo w kursie miało na celu pobudzenie aktywności edukacyjnej osób, które zakończyły edukację na poziomie podstawowym, średnim lub wyższym. Wprowadzenie kształcenia na odległość umożliwiło uczestnikom czynnym zawodowo łatwiejszy dostęp do form kształcenia akademickiego, stanowiło bodziec do stymulowania intelektualnego oraz zachęcało do kontynuacji kształcenia. Zadaniem realizacji kursu MOOC było jednocześnie wzmocnienie świadomości jej uczestników na temat roli nowych technologii w kształceniu oraz usprawnienie posługiwania się nimi w procesie dokształcania.

Oczywiście fundamentalnym celem realizacji kursu PJM był rozwój kompetencji językowych jego uczestników. Realizacja projektu przyczyniła się do stworzenia możliwości poznania specyfiki polskiego języka migowego oraz komunikowania się za jego pomocą przez osoby w różnych grupach wiekowych, które dzięki temu zdobyły dodatkową wiedzę i umiejętności oraz miały szansę na podniesienie własnych kwalifikacji.

⁵ „Masowy, otwarty kurs polskiego języka migowego na poziomie podstawowym” POWR.03.01.00-00-W037/18, współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020.

W zamyśle operatora platformy Navoica.pl oferta początkowa kursów MOOC-owych miała zaspokoić potrzeby 4 grup odbiorców:

- osób, które chciałyby rozwijać swoje kompetencje i pasje, kształcenie w ramach lifelong learning,
- osób, które chciałyby rozwijać swoje umiejętności i kompetencje zawodowe,
- osób, które chciałyby uzupełnić kształcenie formalne,
- pasjonatów e-learningu (Kaczmarek-Kacprzak, Kurowska-Wilczyńska, 2019, s. 36).

W tym kontekście kurs polskiego języka migowego skierowany był do osób, które rozpoczynały naukę polskiego języka migowego. Dawał on możliwość nabycia kompetencji językowej i komunikacyjnej w zakresie polskiego języka migowego na poziomie podstawowym (odpowiadającym poziomowi użytkownika początkującego – A1, zgodnie ze standardami Europejskiego Systemu Opisu Kształcenia Językowego)⁶. Do tej grupy odbiorców zaliczyć można osoby, które:

- chcą nauczyć się komunikować w naturalnym języku migowym;
- w swoim miejscu pracy mają kontakt z osobami niesłyszącymi (m.in. pracownicy administracji, podmiotów leczniczych, jednostek policji, straży pożarnej, straży gminnej, służb społecznych, systemu oświaty, pracownicy instytucji związanych z turystyką i rekreacją);
- chcą uzyskać dodatkowe kompetencje;
- członkiem ich rodzin lub w ich otoczeniu społecznym jest osoba niesłysząca.

Ze względu na realizację standardów w zakresie dostępności cyfrowej w kursie mogły uczestniczyć także osoby niesłyszące lub niedosłyszące, które do tej pory nie posługiwały się polskim językiem migowym.

Dzięki udziałowi w kursie uczestnicy nabywali podstawowe umiejętności komunikacyjne w PJM; kształtowali umiejętności budowania i odczytywania różnorodnych wypowiedzi migowych z zastosowaniem gramatyki PJM w konwersacji, a także zapoznawali się z kulturą odrębnością społeczności Głuchych.

W ramach projektu uruchomiono dwie edycje kursu, z których pierwsza odbyła się w czasie od 21 października 2020 do 17 stycznia 2021, a druga od 14 kwietnia 2021 do 11 lipca 2021. Druga edycja została uruchomiona po wykonaniu ewaluacji pierwszego kursu i naniesieniu stosownych modyfikacji.

Budowa techniczna kursu była zdeterminowana możliwościami technologicznymi samej platformy navoica.pl na której kurs był uruchamiany. Platforma

⁶ Efekty kursu były powiązane z efektami przypisanymi do poziomu początkującego A1 Europejskiego Systemu Opisu Kształcenia Językowego opracowanego w ramach projektu PROSIGN Sign languages and the Common European Framework of Reference for Languages. Descriptors and approaches to assessment zrealizowanym przez European Centre for Modern Languages przy Radzie Europy. Projekt polegał na zaadaptowaniu Europejskiego Systemu Opisu Kształcenia Językowego do specyfiki języków migowych. Obecnie warto zapoznać się także z projektem „Standardy edukacyjne dla polskiego języka migowego” – <https://standardpjm.pl/>.

ta swoją architekturą narzucała określony podział struktury kursu. Treść całego kursu musiała być podzielona zgodnie z poniższym schematem:

- kurs składał się z modułów (ang. *sections*), będącymi elementami składowymi kursu,
- moduły złożone były z lekcji (ang. *subsections*),
- lekcja złożone były z jednostek lekcyjnych (ang. *units*),
- każda jednostka lekcyjna złożona była z elementów (ang. *components*) (por. Kaczmarek-Kacprzak, Muczyński, Kurowska-Wilczyńska, 2020. s. 115).

Treści kursu obejmowały 10 tak skonstruowanych modułów. Jeden moduł przeznaczony był do realizacji w ciągu jednego tygodnia pracy, natomiast szacowany tygodniowy czas pracy wynosił 6 godzin. Tematyka kursu obejmowała zagadnienia związane z pierwszym kontaktem z osobą niesłyszącą, przedstawianie się, opowiadanie o rodzinie i przyjaciółach, kwestiami edukacji i zatrudnienia, zainteresowaniami i czasem wolnym.

Narzędzia dydaktyczne zastosowane w kursie zostały wybierane spośród dostępnych na platformie Polski MOOC i dostosowane do rodzaju treści, jakie były prezentowane modułach. Były to narzędzia o charakterze:

- informacyjnym – pozwalające na wyjaśnienie w jaki sposób zorganizowana jest nauka i jakich zagadnień będzie dotyczyć (głównie polecenia w formie tekstowej i graficznej),
- dydaktycznym – czyli treści nauczania pozwalające na budowanie wiedzy i zdobywanie umiejętności (przede wszystkim materiały filmowe z grupy „Nowe znaki”),
- utrwalającym – pozwalające na podsumowanie, systematyzację i ugruntowanie zdobytej wiedzy i uzyskanych umiejętności (głównie materiały filmowe z grupy „Co już potrafisz?”),
- aktywizującym – umożliwiające ćwiczenie zdobytych umiejętności i motywujących do pojęcia dalszej nauki (wiele typów ćwiczeń w oparciu o materiały filmowe i graficzne, zamieszczone pod różnymi nazwami „Migane wyrazy” lub po prostu „Ćwiczenie” z odpowiednim numerem oznaczającym kolejność w lekcji),
- sprawdzającym – umożliwiające kontrolę i ocenę postępów uczestników kursów (przede wszystkim testy sprawdzające z wykorzystaniem materiałów filmowych i tekstu, zamieszczane w lekcjach pt. „Sprawdź się”).

Ze względu na wizualno-przestrzenny charakter polskiego języka migowego oparty o modalność wzrokową, koniecznym było umieszczenie w kursie bardzo dużej ilości materiałów w formie filmów. Znaki języka migowego oraz zdania i dialogi w PJM muszą być zaprezentowane w ruchu, co ze względów dydaktycznych najkorzystniejsze jest do przedstawienia właśnie w takiej formie.

NAVOICA Kurs polskiego języka migowego Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy im. Jana Długos...

Strona główna Katalog kursów Moje kursy PL Moje konto

Zobacz ten kurs jako Kadra

KURS POSTĘP DYSKUSJA PROWADZĄCY

Postęp w kursie: 40%

Kurs / Moduł: Moduł 1 / Lekcja: Potrafię zamigać o sobie / Jednostki: Nowe znaki

ZAWARTOŚĆ LEKCJI

Mam na imię... ✓

Nowe znaki ✓

Czy miganie prawą lub lewą ręką ma znaczenie? ✓

Nowe znaki ✓

Ćwiczenie 1

Co już potrafię? ✓

Ćwiczenie 2 ✓

TREŚĆ LEKCJI

Poprzedni Następny

Wyświetl jednostkę w Studio

Dodaj zakładkę na tej stronie

Obejrzyj poniższy film i postaraj się zamigać przedstawione na nim litery alfabetu, znaki i zdania. Film możesz odtwarzać wielokrotnie, a także zatrzymywać go w trakcie trwania i odtwarzać ponownie.

Informacje o elemencie

Nauczę cię kilku liter alfabetu palcowego.

Informacje o elemencie

Rysunek 1

Widok na stronę kursu polskiego języka migowego.

Źródło: navoica.pl.

Korzyści dla uczestnika kursu opisane zostały za pomocą efektów kształcenia. Według nich po ukończeniu kursu uczestnik m.in.:

- rozumie i potrafi stosować, wyuczone i potoczne wyrażenia i budować bardzo proste wypowiedzi służące zaspokajaniu konkretnych potrzeb życia codziennego;
- potrafi przedstawić siebie i innych;
- potrafi zadawać pytania dotyczące życia prywatnego, miejsca zamieszkania, znajomych, i posiadanych rzeczy oraz odpowiadać na podobne pytania;
- potrafi prowadzić prostą rozmowę pod warunkiem, że rozmówca miga wolno i wyraźnie.

Monitorowanie postępu realizacji modułów w kursie odbywało się za pomocą dedykowanej do tego zakładki na platformie, która w sposób graficzny na wykresie, oraz w sposób liczbowy informowała uczestnika oraz prowadzącego kurs o ilości zrealizowanych zadań oraz liczbie uzyskanych punktów z poszczególnych części kursu. Na zakończenie każdego modułu utworzony został także test sprawdzający zdobycie wiedzy i nabycie nowych umiejętności. Zawierał on pisemne informacje zwrotne dotyczące wyniku zaliczenia, udzielonych odpowiedzi oraz sugestie co należałoby jeszcze powtórzyć. Po zakończeniu kursu i uzyskaniu wymaganego progu punktów za realizację testów sprawdzających, uczestnicy otrzymali zaświadczenie uczestnictwa w kursie.

Problem uczestnictwa w kursach typu MOOC

Przeglądając literaturę naukową dotyczącą realizacji kursów typu MOOC, można zdziwić się, jak wiele w niej miejsca poświęconych jest kwestiom porzucania nauki (ang. *dropout*) przez uczestników. Jest to jasny sygnał, że problem jest poważny i częsty. Jak pokazują badania pomimo, że wskaźnik rejestracji na kursy, a tym samym rozpoczynania nauki jest bardzo wysoki, to jednak problem jej niekończenia, a wręcz porzucania sięgać może nawet 90% (Goopio, Cheung, 2020). Mając to na względzie, podczas projektowania kursu polskiego języka migowego należało zastosować rozwiązania, które zminimalizowałyby to zjawisko.

Jednymi z metod wskazywanych jako częsta propozycja rozwiązania istniejącego problemu było stosowanie *gamifikacji* występującej także pod polską nazwą *grywalizacja* lub *storytellingu*, a właściwie jej cyfrowego odpowiednika: *digital storytelling* (Haugsbakken, 2019; Khalil i in., 2017; Klemke i in., 2018; Thirouard i in., 2019). Gamifikacją nazywamy zastosowanie elementów gry w kontekstach niezwiązanych z grą, takim jak na przykład edukacja. Celem jej zastosowania jest rozwiązywanie postawionych problemów lub wywołanie zmiany w zachowaniu docelowej populacji. Zastosowanie gamifikacji pozytywnie oddziałuje m.in. na poziom, wydajności, motywację oraz zaangażowanie użytkowników (Klemke, i.in., 2018). *Digital storytelling*, natomiast stanowi połączenie opowiadania historii z mediami cyfrowymi, takimi jak tekst, zdjęcia, nagrana narracja audio, muzyka i wideo, połączonymi ze sobą w odpowiednich kombinacjach w celu zaprezentowania jakiegoś tematu lub przedstawienia jakiegoś punktu widzenia (Robin, 2016).

W opisywanym kursie polskiego języka migowego nie zaimplementowano wprost wymienionych powyżej rozwiązań, ale wykorzystano ich część lub potraktowano jako inspirację dla stworzenia rozwiązania, które byłoby adekwatne do projektowanego kursu MOOC. Podczas etapu opracowywania pedagogicznego i metodycznego kursu świadomie nie zdecydowano się na wprowadzenie

do kursu elementu rywalizacji, pokonywania wyzwań, oraz możliwości zdobywania odznak czy punktów, tak charakterystycznych dla grywalizacji. Ze względu na przyjęcie z założenia dużej samodzielności i elastyczności pracy uczestników w kursie, bez interaktywnego udziału prowadzącego, nie pojawiła się również przestrzeń na tworzenie własnych opowiadań z użyciem mediów cyfrowych, które byłyby kolejno przedmiotem wspólnej pracy i refleksji. Rozwiązanie takie jest charakterystyczne dla *storytellingu*. Propozycja zastosowania tego typu ćwiczeń byłaby prawdopodobnie również nieefektywne z innego powodu. Mianowicie, opisywany kurs – jak już wspomniano – dotyczył uczestników początkujących, którzy dopiero zaczynali uczyć się PJM i ich poziom językowy w zakresie poznanego słownictwa i gramatyki był niewystarczający, aby tworzyć własne opowiadania.

Zamiast tego zaproponowane zostało podejście, które można nazwać *fabularyzacją* kursu MOOC. Opracowana została fabuła kursu, której zadaniem miało być zwiększenie motywacji uczestników do nauki języka w kursie MOOC poprzez ich zaangażowanie się w stworzoną historię i identyfikację z postaciami będącymi częścią toczącej się fabuły. W przygotowanych materiałach filmowych, stanowiących treść kursu, już od pierwszej lekcji uczestnik poznawał postać Ewy, która była osobą słyszącą, nieznaną języka migowego. Ewa chciała nauczyć się PJM, choć miała obawy, czy uda jej się poznać ten jakże odmienny od fonicznego język. W tym samym materiale filmowym uczestnicy poznawali także, Agatę⁷ – osobę Głuchą, biegle migającą w PJM, która w przyjacielski sposób pokazywała poszczególne znaki migowe i wyjaśniała zasady posługiwania się tym językiem. Pełniła także rolę przewodnika wprowadzającego w świat Głuchych i wyjaśniającego istotne aspekty funkcjonowania PJM w kontekście społeczności i kultury Głuchych.

Zestawienie tych postaci, w zamyśle twórców kursu, miało pozwalać uczestnikom posiadającym pewne obawy na utożsamienie się ze słyszącą Ewą, która w kursie jest niepewna swoich możliwości, obawia się wkraczania w nowy, nieznaną dotąd, obszar języka migowego i świat osób niesłyszących. Dawało to możliwość uświadomienia sobie przez uczestników współistnienia w przestrzeni wirtualnej kursu osób będących w takiej samej sytuacji. Dla równowagi postać Agaty przybrała zatem wymiar opiekuńczy i pozwala na zaadaptowanie się do nowych wyzwań, m.in. przejścia na komunikację wizualną, wykorzystywania własnej cielesności do posługiwania się językiem, zwiększenia własnej ekspresywności itd. Wprowadzenie obu postaci miało za zadanie obniżenie poczucia lęku i zwiększenie poczucia komfortu oraz bezpieczeństwa podczas zapoznawania się z zupełnie nowymi treściami dotyczącymi PJM i kultury Głuchych.

⁷ Wszystkie stworzone na potrzeby kursu postacie były fikcyjne, odgrywane w materiałach filmowych przez prawdziwych aktorów/lektorów polskiego języka migowego.

W dalszych częściach kursu, a zarazem toczącej się fabuły Agata zapoznaje Ewę ze swoimi niesłyszącymi przyjaciółmi i rodziną. Dzięki temu możliwe jest nie tylko przekazywanie treści związanych z gramatyką PJM, jak np. wytłumaczenie zasad posługiwania się zaimkiem osobowym, ale również wprowadzenie uczestnika w coraz szerszy kontekst kulturowy wykorzystywania języka w aspekcie komunikacyjnym. W materiałach filmowych przedstawiane były autentyczne sytuacje komunikacyjne, w których możliwe było poznanie m.in. zasad nawiązywania kontaktu z osobami niesłyszącymi czy poinformowanie o konieczności podtrzymywania kontaktu wzrokowego jako fundamentu dla komunikacji migowej.

W założeniu twórców kursu na etapie projektowania, było wykorzystanie materiałów obrazujących naturalne sytuacje komunikacyjne w ich miejscach występowania np. domu rodzinnym, sklepie, urzędzie, w parku itp. Niestety jednak, ze względu na trwający podczas pandemii COVID-19 *lockdown*, w czasie etapu projektu przeznaczonego na nagrywanie materiałów filmowych przygotowanie takich filmów było niemożliwe. Jako alternatywę zastosowano aranżowanie dialogów w studio nagraniowym oraz przestrzeniach zamkniętych (z zachwianiem zasad bezpieczeństwa dla aktorów/lektorów), które niestety ograniczały wizualne możliwości zobrazowania autentycznych sytuacji komunikacyjnych.

W kursie, ze względu na specyfikę nauczania języka obcego oraz brak możliwości odniesienia się do wcześniejszych doświadczeń językowych w PJM jego uczestników, wykorzystywane były głównie metody podające. W celu uatrakcyjnienia kursu i utrzymania koncentracji na analizowanej treści językowej treści były przekazywane w postaci „pigulek wiedzy”. Jak wskazują badania często scenariusze zajęć e-learningowych są postrzegane jako mało interesujące, a niektórzy zarzucają im brak interaktywności, bezosobowość, brak szybkiej wymiany informacji. Uczestnicy kursów czują się osamotnieni i pozostawieni sami sobie, nie są inspirowani do refleksji nad przyswojoną wiedzą. Wszystko to sprawia, że wiedza podawana w małych porcjach w sposób przystępny, od razu z zastosowaniem praktycznym, jest pożądaną formą w procesie edukacyjnym (Sołtysiak, 2014). W celu stworzenia możliwości ćwiczenia zademonstrowanych i nowopoznanych treści wykorzystywane było szereg zadań aktywizujących uczestników kursu i zachęcających do podejmowania wyzwań komunikacyjnych. Umożliwiały one uczestnikom odbieranie i rozumienie wypowiedzi oraz tworzenie własnych wypowiedzi związanych z: kontaktami społecznymi (np. powitania, pożegnania, przedstawianie siebie lub kogoś), funkcjami informacyjnymi (np. pytanie o informację, potwierdzenie informacji), funkcjami działania (np. prośba i odmowa spełnienia prośby), funkcjami modalnymi (np. wyrażanie potrzeby, możliwości), funkcjami ekspresywnymi (np. wyrażanie zadowolenia i niezadowolenia). Pozwalały na poznanie i ćwiczenie strukturyzacji wypowiedzi, a także na rozumienie i odgrywanie różnorodnych ról komunikacyjnych.

W poszukiwaniu odpowiedzi na pytanie, czy wprowadzone propozycje przeciwdziałania porzucaniu nauki na kursie języka migowego przyniosły oczekiwany efekt, poniżej przedstawiono zestawienie ilości uczestników biorących udział w pierwszej i drugiej edycji kursu oraz ilości uzyskanych przez nich punktów procentowych w testach sprawdzających (Tabela 1).

Tabela 1

Końcowe wyniki uczestników I i II edycji kursu PJM

Przedziały ilości uzyskanych zaliczeń w kursie	Uczestnicy I edycji kursu (N)	Uczestnicy I edycji kursu (%)	Uczestnicy II edycji kursu (N)	Uczestnicy II edycji kursu (%)	Suma uczestników w obu edycjach kursu (N)	Suma uczestników w obu edycjach kursu (%)
0–10%	225	45,00	268	58,90	493	51,62
11–20%	20	4,00	27	5,93	47	4,92
21–30%	42	8,40	36	7,91	78	8,17
31–40%	20	4,00	20	4,40	40	4,19
41–50%	14	2,80	11	2,42	25	2,62
51–60%	6	1,20	12	2,64	18	1,88
61–70%	3	0,60	1	0,22	4	0,42
71–80%	2	0,40	6	1,32	8	0,84
81–90%	2	0,40	11	2,42	13	1,36
91–100%	166	33,20	63	13,85	229	23,98
Suma	500	100	455	100	955	100

Źródło: opracowanie własne.

Jak wskazują przedstawione dane, udział osób, które uzyskały bardzo niskie wyniki za realizację testów sprawdzających (do 10%) jest bardzo duży i wynosi około połowy wszystkich uczestników rejestrujących się na kurs. Można wysnuć przypuszczenie, że w tej grupie znajdują się osoby, które dość szybko po zapoznaniu się z treściami kursu, nie kontynuowały nauki, ale może on również dotyczyć osób, które pomimo realizacji materiału zgromadzonego na kursie, nie podchodziły do realizacji testów sprawdzających i nie osiągały w nich pożądanych wyników. Co ciekawe również dość liczne grupy stanowiły osoby, które w obu edycjach osiągały maksymalne wyniki w kursie (z przedziału 90–100%). Były to prawdopodobnie osoby najbardziej motywowane do nauki języka migowego, być może przez potrzebę zdobycia kompetencji niezbędnych do pracy zawodowej lub potrzeby znajomości języka migowego ze względu na personalne relacje z osobami niesłyszącymi znajdującymi się w otoczeniu rodzinnym czy społecz-

nym uczestników. Niestety dane zgromadzone na platformie nie pozwalają na potwierdzenie tych przypuszczeń i kwestia ta wymaga prowadzenia dalszych badań i analiz.

Zamiast zakończenia – kontekst (między)kulturowy w kształceniu PJM

Kształcenie w zakresie polskiego języka migowego – analogicznie jak ma to miejsce w językach fonicznych – nie powinno dotyczyć wyłącznie nabywania wiedzy o języku i umiejętności posługiwania się nim, ale także kształtowania związanej z nim kompetencji międzykulturowej (zob. Zalecenia Rady Unii Europejskiej, 2018). One zaś są przedmiotem zainteresowań zarówno glottodydaktyki jak i pedagogiki, a w niej pedagogiki międzykulturowej. Jak piszą Karpińska-Musiał i Orchowska (2019, s. 391):

[...] obie te dyscypliny obejmują współcześnie swym przedmiotem poznania komunikacyjną i transakcyjną działalność człowieka zanurzonego w hiperprzestrzeni językowej, w której stykają się różne światy kulturowe przy różnych parametrach fizyczności (np. przestrzeń komunikacji wirtualnej). Przy zacieraniu się granic fizyczności kształcenia i komunikacji wskutek tworzenia się społeczności wirtualnych oraz wynikającej z tego faktu komunikacji z przedstawicielami różnych kultur na zasadach horyzontalnego, niezhierarchizowanego kontaktu, nowego znaczenia nabiera nie tylko komunikacja międzykulturowa, ale inaczej też przebiega definiowanie kompetencji międzykulturowej jako istotnego celu i czynnika kształcenia w obszarze glottodydaktyki i pedagogiki.

Kształtowanie kompetencji międzykulturowej nabiera szczególnego znaczenia dla pogranicza słyszący/Głusi, które jest obecne w codzienności coraz to większej populacji Polek i Polaków. Poprzez systematyczne działania mające na celu zwiększanie dostępności przestrzeni publicznej (zarówno tej rzeczywistej jak i cyfrowej), obecność osób niesłyszących jest coraz silniej dostrzegana. Warto przytoczyć chociażby tłumaczenie istotnych dla życia publicznego wydarzeń na język migowy, czy organizację dostępnych wydarzeń kulturalnych, w których osoby niesłyszące chętnie biorą udział. Te i szereg innych działań powodują, że wzrasta wśród osób słyszących świadomość istnienia społeczności Głuchych i potrzeba nawiązywania porozumienia z członkami tej społeczności. Powstają zatem różnorodne formy kształcenia PJM, począwszy od studiów i studiów podyplomowych, szkoleń stacjonarnych, poprzez webinary i szkolenia realizowane w formule on-line, aż do samokształcenia i poszukiwania własnych dróg poznawania tego języka.

Jednym z działań umożliwiających naukę PJM było stworzenie „masowego, otwartego kursu polskiego języka migowego na poziomie podstawowym”. Ważnym aspektem kursu było zapoznanie uczestników kursu z kulturą Głuchych. Po-

przez zapośredniczoną w materiałach wizualnych fabularyzację kursu starano się zwiększyć zaangażowanie uczestników w udział w kursie i wprowadzić tematykę kulturowej odrębności osób Głuchych. Działania te pozwalały na poznawanie i badanie przez uczestników kursu podobieństw i różnic pomiędzy oboma językami i kulturami. Umożliwiały pobudzenie refleksji nad ogólnymi kwestiami związanymi z różnorodnością, akceptacją i relatywizmem kulturowym, odwoływały się tym samym do pewnych uniwersalnych i uczuć i wartości. Z drugiej strony pozwalały także na analizę własnych doświadczeń wynikających z uczestnictwa w sytuacji wielokulturowości i refleksję nad nimi.

Nauczanie polskiego języka migowego niesie ze sobą zatem pewną misję polegającą na przygotowywaniu do komunikowania się międzykulturowego, ale także do współżycia i współpracy, a nawet współdziałania na styku kultur słyszący – Głusi.

Podziękowania

W sposób szczególny dziękuję lektorkom i lektorom z Polskiego Związku Głuchych, współpracującym przy realizacji „Masowego, otwartego kursu polskiego języka migowego na poziomie podstawowym” za ich nieoceniony wkład w przygotowanie materiałów dydaktycznych.

Bibliografia

- Goopio, J., Cheung C. (2020). The MOOC dropout phenomenon and retention strategies, *Journal of Teaching in Travel & Tourism*, 21(2), 177–197, <https://doi.org/10.1080/15313220.2020.1809050>.
- Haugsbakken, H. (2019). Digital Transformation in the Classroom: Storytelling and Scriptwriting in Instructional Designing of MOOCs. *European Journal of Education*, 2(3), 32–40, <https://doi.org/10.26417/ejed.v2i3.p32-40>.
- Jen-Wei Chang, & Hung-Yu Wei. (2016). Exploring Engaging Gamification Mechanics in Massive Online Open Courses. *Journal of Educational Technology & Society*, 19(2), 177–203, <http://www.jstor.org/stable/jeductechsoci.19.2.177>.
- Kaczmarek-Kacprzak, A., Muczyński, B., Kurowska-Wilczyńska, K. (2020). NAVOICA – internetowa przestrzeń edukacyjna, *Aparatura Badawcza i Dydaktyczna*, 25(2), 112–134.
- Kaczmarek-Kacprzak, Kurowska-Wilczyńska, K. (2019). Navoica – Polski MOOC, *Zeszyty Naukowe Wydziału Elektrotechniki i Automatyki Politechniki Gdańskiej*, 65, 35–42, <https://doi.org/10.32016/1.65.05>.

- Karpińska-Musiał, B., Orchowska, I. (2019). Międzykulturowość jako przestrzeń dla transdyscyplinarnej metaanalizy w glottodydaktyce i pedagogice międzykulturowej – pola współ-/niezależności pojęć, paradygmatów i celów kształcenia. *Neofilolog*, 52(2), 389–410, <https://doi.org/10.14746/n.2019.52.2.12>.
- Khalil, M., Ebner, M., Admiraal, W. (2017). How can gamification improve MOOC student engagement?. W: M. Pivec, J. Grundler (eds.), *11th European Conference on Game Based Learning (ECGBL 2017)* (Vol. 1, s. 819–828). Curran Associates, Inc.
- Klemke, R., Eradze, M., Antonaci, A. (2018). The Flipped MOOC: Using Gamification and Learning Analytics in MOOC Design – A Conceptual Approach. *Education Sciences*. 8(1), 25, <https://doi.org/10.3390/educsci8010025>.
- Piotrowska-Piątek, A. (2017). Trzecia misja szkół wyższych w Polsce w kontekście ich roli w rozwoju regionalnym. *Edukacja Ekonomistów I Menedżerów*, 44(2), 115–129, <https://doi.org/10.5604/01.3001.0010.5936>.
- Robin, B.R. (2016). The power of digital storytelling to support teaching and learning. *Digital Education Review*, 30, 17–29, <https://doi.org/10.1344/der.2016.30.17-29>.
- Shah, D., By the Numbers: MOOCs During the Pandemic, <https://www.classcentral.com/report/mooc-stats-pandemic/> [dostęp: 19.10.2021].
- Shah, D., Capturing the Hype: Year of the MOOC Timeline Explained, <https://www.classcentral.com/report/mooc-hype-year-1/> [dostęp: 19.10.2021].
- Sołtysiak, W. (2014). Wybrane metody kształcenia stosowane w e-learningu akademickim, *Podstawy Edukacji*, 7, 381–396.
- Thirouard, M., Cahagne, C., Bernaert, O., Jehl, D. (2019). Storytelling and Innovative Digital Techniques Which Increase Motivation Levels of MOOC Participants. W: Calise, M., Delgado Kloos, C., Reich, J., Ruiperez-Valiente, J., Wirsing, M. (eds.), *Digital Education: At the MOOC Crossroads Where the Interests of Academia and Business Converge. EMOOCs 2019. Lecture Notes in Computer Science*, 11475. Springer, Cham, https://doi.org/10.1007/978-3-030-19875-6_21.
- Zalecenia Rady Unii Europejskiej z dnia 22 maja 2018 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie. Pobrano z: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)&from=en](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604(01)&from=en) [dostęp: 19.10.2021].

Implementation of intercultural aspects into the curriculum of Polish sign language as a foreign language as exemplified by the MOOC

Abstract

This article presents the description of the course in Polish Sign Language conducted as an MOOC (Massive Open Online Course), and, in particular, the possibility of the implementation of inter-cultural aspects into the curriculum of Polish Sign Language as a foreign language with the application of this very formula. The technical structure of the course itself, and also methodological assumptions behind conducting it, are presented in this article as well. The description of the employment of the contents contained in it as a method of counteracting the phenomenon of abandoning the course and including intercultural contents into the curriculum of the course. What is discussed as well is the advantages resulting from including intercultural elements into instruction into Polish Sign Language.

Keywords: Polish Sign Language, Massive Open Online Courses, e-learning, intercultural education, foreign language.